

Det svenska välfärdssamhället

HÅKAN RÖJDER/SYDSVENSKAN/IBL

- Genom skatten betalar vi tillsammans förskolorna.

Den svenska välfärdslagstiftningen är en av de mest utbyggda i världen. Det betyder att en stor del av våra skatter går till att betala för välfärden. Det har i sin tur lett till många politiska diskussioner om hur stort välfärdssystem Sverige har råd med och hur det ska betalas.

Ord och begrepp

Ordlista: Det svenska välfärdssystemet

Transferering är en överföring av pengar utan motprestation, till exempel bidrag från stat eller kommun till en person som behöver hjälp.

Folkrörelser är stora föreningar eller organisationer som bildats av människor med vilja att förändra.

Folkhemmet är en politisk tanke som innebär att hela det svenska folket ska vara jämlika, ha bra livsvillkor och lika tillgång till allting i samhället.

Skatt är pengar som staten, kommunerna och landstingen tar in på olika sätt.

Funktionsnedsättning betyder att en person har svårt att göra vissa saker som han eller hon vill göra.

Funktionshinder är något som hindrar eller gör det svårt när en person vill göra något.

Pension är pengar som äldre människor får i stället för lön när de slutat arbeta.

Försörjningsstöd är pengar man kan få från kommunen om man inte tjänar tillräckligt för att ha råd med det man behöver i vardagen.

Det här är offlineversionen av *Det svenska välfärdssamhället*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/8022>

Välfärdssamhället

Sverige kallas ofta ett **välfärdssamhälle**. Det betyder att vi som bor i Sverige kan lita på att samhället garanterar oss viss trygghet, vård och omsorg. Ingen ska behöva lida nöd på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, ålderdom eller arbetslöshet.

För att klara detta har samhället sedan andra världskriget byggt upp ett system för barnomsorg, utbildning, sjukvård, arbetslöshetsåtgärder, pensioner och äldreomsorg.

Den svenska välfärdslagstiftningen är en av de mest utbyggda i världen. Det betyder att en stor del av våra skatter går till att betala för välfärden. Det har i sin tur lett till många politiska diskussioner om hur stort välfärdssystem Sverige har råd med och hur det ska betalas.

HÅKAN RÖJDER

■ Människor som inte har egna barn, och som kanske aldrig kommer att få barn, hjälper till att betala för barnomsorg, utbildning, föräldraförsäkring och barnbidrag som kommer de med barn till nytta.

Något av det du hittills har fått av samhället...

Mödrahälsovård – Redan innan du föddes har du fått omvårdnad genom att din mamma flera gånger har besökt mödravårdscentralen under graviditeten.

Förlossning – De flesta av er är födda på något sjukhus i Sverige. Under förlossningen hade din mamma hjälp av barnmorska och läkare.

Barnavård – Den som växer upp i Sverige har under barndomen flera gånger besökt barnavårdscentralen för vägning och mätning samt olika kontroller och vaccinationer.

Läkarvård – Det är vanligt att barn får olika barnsjukdomar. Du har därför troligen besökt vårdcentraler eller sjukhus några gånger.

Tandvård – Till och med det år du fyller 19 år har du tillgång till gratis tandvård.

Barnbidrag/studiebidrag – Du har fått barnbidrag från det du föddes. Det får du fram tills du fyller 16 år. Om du fortsätter att studera på gymnasiet får du studiebidrag.

Barnomsorg – Du har troligen gått i förskola innan du började skolan.

Utbildning – Du går nu i grundskolan. Även det är en förmån som du får av samhället. Undervisningen är avgiftsfri. Det innebär att dina föräldrar inte har kostnader för exempelvis läromedel, skolmåltider, hälsovård och skolskjuts.

Välfärd – ingen självklarhet

Inget av det som du redan fått av samhället och annat som du kanske får senare i livet är självklart eller gratis. Trygghet, välfärd och omsorg är långt ifrån självklara saker. Det räcker att se på TV för att inse det. Runt om i världen finns det krig och fattigdom och sociala orättvisor.

Många barn som föds i världen går därför en mycket otrygg och osäker framtid till mötes. Förhoppningsvis slipper du en otrygg framtid men det är inte självklart.

Den sociala välfärden vi har i Sverige har inte uppstått av sig själv. Den har tillkommit genom många riksdagsbeslut. Välfärden betalas med skattepengar och därför har besluten varit föremål för många diskussioner eftersom politikerna inte varit överens om hur mycket välfärd samhället ska garantera och hur mycket den enskilde själv ska stå för.

När du blir vuxen och börjar arbeta och betala skatt kan man säga att du börjar betala tillbaka för det du tidigare fått. En del av den skatt du kommer att betala går till **transfereringar** eller överföringar. Det innebär att pengar överförs från de som har arbete och lön till de som är arbetslösa, sjuka, pensionärer med flera.

LISA THANNER/GP/IBL

■ En barnmorska visar upp det nyfödda barnet efter en förlossning på Östra sjukhuset i Göteborg.

XINHUA NEWS AGENCY/EYEVINE/IBL

■ Mödrar och deras nyfödda barn vid ett sjukhus i Manila, Filippinerna.

Välfärdssamhällets historia

Under senare delen av 1800-talet utvecklades Sverige från ett bondesamhälle till ett industrisamhälle. Det rådde stora sociala skillnader mellan fattiga och rika och så förblev det långt in på 1900-talet. Det fanns viss hjälp att få från samhället men det som vi i dag kallar *socialt skydds nät* existerade inte.

I slutet av 1800-talet växte det dels fram politiska **partier**, dels uppstod olika **folk rörelser** som **nykterhetsrörelsen**, frireligiösa grupper och **fackföreningar** som alla bidrog till samhällsutvecklingen. Längre saknade stora delar av befolkningen politiskt inflytande. Först 1921 hölls det första valet med allmän och lika **röst rätt** som också omfattade kvinnor.

EINAR JANSSON/SUNDSVALL MUSEUM

■ Demonstrationsmöte på Hamnplan i Sundsvall på 1920-talet.

Folkhemmet och sociala reformer

Åren 1932–1976 styrdes Sverige nästan uteslutande av socialdemokratiska regeringar. Under denna period genomfördes ett stort antal viktiga reformer, ofta i samverkan med andra partier. Syftet var att skapa det så kallade **folkhemmet**, där klasskillnaderna suddats ut och alla oavsett bakgrund skulle ha samma möjligheter att skapa sig ett gott liv. Gradvis byggdes **välfärdsstaten** ut med **arbetslöshetsförsäkring**, **folkpension**, lagstadgad **semester**, **barnbidrag**, **studiestöd** och **föräldraledighet**.

Sverige förblev neutralt under andra världskriget och hade därför ett bättre utgångsläge än de flesta andra länder när kriget väl tog slut. Den ekonomiska utvecklingen under 1950- och 1960-talen var stark och Sverige blev ett av de rikaste och mest jämlika länderna i världen.

KARL HEINZ HERNRIED/NORDISKA MUSEET/CC BY-NC-ND

■ Barn och vuxna tittar på TV på en kombinerad TV- och radiomöbel i vardagsrum.

Välfärden är inte gratis

Det är viktigt att komma ihåg att samhällets omsorg inte är gratis. För att stat, landsting och kommuner ska kunna betala för vård, skola, omsorg och andra förmåner krävs inkomster i form av **skatt**.

För att vi ska ha råd med en väl utbyggd välfärd måste det finnas ett fungerande **näringsliv** med företag som producerar varor och tjänster som kan säljas både i Sverige och utomlands. Då får människor arbete, tjänar pengar och kan därmed bidra till välfärdssamhället genom skatten de betalar. Även företagen betalar skatter till nytta för samhället.

Dagens välfärd

Dagens välfärd garanteras av det svenska **socialförsäkringssystemet**. Socialförsäkringarna ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, vid ålderdom och till barnfamiljer. Det är främst under vissa perioder av livet som människor är beroende av samhällets stöd.

Vissa förmåner är *generella* medan andra är *behovsprövade*. Generella bidrag betalas ut med samma belopp för alla, till exempel **barnbidrag**. Behovsprövade bidrag som **bostadsbidrag** prövas mot den inkomst man har.

Utbildning

1842 infördes allmän **folkskola** i Sverige. Sedan dess har det svenska samhället satsat på att alla människor ska få en grundläggande utbildning. Sedan 1900-talet har olika skolreformer sett till att alla, oavsett ekonomiska förutsättningar, har rätt till kostnadsfri utbildning. Beslut om obligatorisk nioårig **grundskola** fattades 1962.

HALLANDS KONSTMUSEUM/CC BY-NC

■ Snöstorps folkskola i början av 1900-talet. Klasserna var stora. Sexårig folkskola var den utbildning de flesta barn i Sverige fick – och sedan rakt ut i arbetslivet.

Familjeförmåner

Barnfamiljer har många utgifter som andra hushåll inte har. Barn växer fort och förbrukar mycket kläder. Växande barn behöver mycket och bra mat. Barnfamiljer behöver en bra bostad med plats för alla.

Beroende på föräldrarnas inkomster har barn väldigt olika förutsättningar. För att utjämna dessa skillnader och garantera att alla barn får sina mest grundläggande behov tillgodosedda finns olika former av stöd och bidrag. Vissa gäller för alla (till exempel **barnbidrag**) medan andra utgår till dem som har speciella behov (exempelvis **bostadsbidrag**).

Dessutom försöker samhället göra det möjligt för människor att både vara föräldrar och arbeta eller studera, bland annat genom att erbjuda **barnomsorg**. Den som är hemma med sina barn när de är små får föräldrapenning. Tillfällig föräldrapenning betalas ut till den som tar ledigt när ett barn är sjukt. Dessa förmåner ingår i **föräldraförsäkringen**.

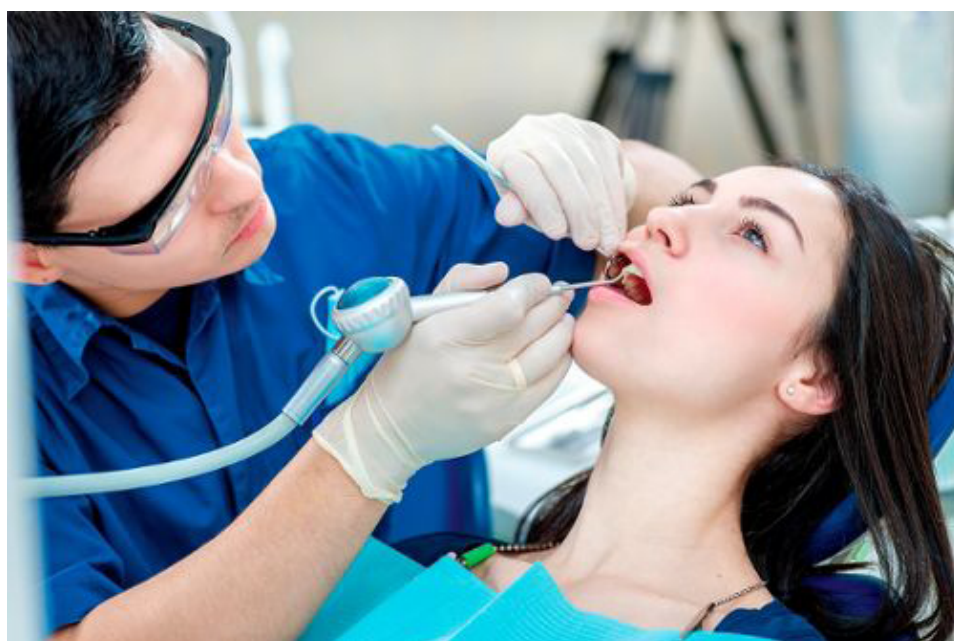

JOHAN BÄVMAN

Sjuklön och sjukpenning

Den som blir sjuk och inte kan arbeta har viss rätt till ersättning för förlorad inkomst. Till och med dag 14 betalar arbetsgivaren ut en **sjuklön**. Om man är sjukskriven längre tid betalar **Försäkringskassan** ut **sjukpenning**.

Sjukvård och tandvård

MAKSYM PORIECHTIN/SHUTTERSTOCK

Samhället har satsat mycket pengar på att bygga ut en bra sjukvård för alla.

Den som söker läkarvård betalar en patientavgift som bara täcker en del av vad besöket egentligen kostar. För receptbelagda mediciner finns ett **högstkostnads skydd**. Det innebär att när vi har köpt mediciner för ett visst belopp blir medicinen kostnadsfri under en viss period. I vissa landsting är sjukvården gratis för barn och ungdomar.

Tandvård är gratis för barn och ungdomar till och med det år de fyller 19 år.

Social omsorg vid funktionsnedsättning

Samhället har även åtgärder för att ge personer med **funktionsnedsättning** som leder till **funktionshinder** möjlighet till ett bra liv. I skolan kan vissa elever få särskilt stöd eller gå i särskola. Somliga personer har rätt till personlig assistent medan andra kan få plats på ett särskilt boende.

OLGA ZAITSAVA/SHUTTERSTOCK

Arbetslöshet

Det är viktigt att ha arbete och arbetskamrater för att må bra. Att gå arbetslös en längre tid och hamna utanför arbetsgemenskapen är besvärligt – alla människor vill känna sig behövda.

När arbetslösheten blir stor ökar samhällets utgifter, samtidigt som inkomsterna minskar. Därför försöker samhället på olika sätt minska arbetslösheten genom att stimulera samhällsekonomi så att efterfrågan på varor och tjänster stiger. Detta underlättar för företagen att börja anställa igen.

Arbetslöshetsersättning utgår till den arbetslöse för att det inte ska innebära ekonomisk katastrof för den enskilde. För detta krävs att personen är medlem i en a-kassa och därmed har en **arbetslöshetsförsäkring**.

Samhället erbjuder vuxenutbildning för att underlätta för lågutbildade och arbetslösa att få nytt arbete. Arbetsförmedlingen kan också anvisa den arbetslöse att delta i arbetsmarknadsutbildning eller arbetspraktik. Den arbetslöse kan även få stöd till att starta eget företag.

MAGNUS WENNMAN/AFTONBLADET/TT

- En man fyller i sin aktivitetsrapport på Arbetsförmedlingen i Stockholm.

Äldreomsorg och pensioner

Förr i tiden fick gamla lita på att familjen tog hand om dem. Samhällsutvecklingen har lett till att familjer i dag är mycket mer splittrade och inte längre bor kvar på ett och samma ställe så som var vanligt förr. Bland annat av den orsaken har samhället sett till att bygga ut **äldreomsorgen**.

Den som har stora behov av hjälp på äldre dagar kan få plats på något slags **äldreboende**. Den som bor kvar hemma kan ha rätt till **hemtjänst**.

LARS NYMAN/TT

- En väl utbyggd äldreomsorg ger trygghet på ålderns höst. Då ges den äldre med hjälpbehov möjlighet att bo kvar i det egna hemmet.

Pension

Den som har nått en viss ålder har rätt till **pension**. Tanken är att den som blivit för gammal för att arbeta ändå ska ha sin försörjning tryggad. Det finns ingen fastställd pensionsålder i det **allmänna pensionssystemet**. Man har rätt att ta ut sin ålderspension vid 61 års ålder. Men man har också rätt att arbeta till 67 års ålder. Det är dock vanligt att 65 år uppfattas som den "normala" pensionsåldern.

Hur mycket vi får i pension är direkt kopplat till den egna inkomsten samt den ekonomiska utvecklingen i samhället. Pensionen är också kopplad till pensionsåldern – ju längre en person arbetar, desto högre blir pensionen.

Garantipension gäller personer som inte har kunnat arbeta eller som har arbetat alltför kort tid för att tjäna ihop till en ordentlig ålderspension. De har rätt till garantipension som är en grundtrygghetspension. Garantipensionen betalas ut efter fyllda 65 år.

Övrig social omsorg

Trots alla sociala förmåner har vi alla främst ett eget ansvar för vår försörjning. Men det kan finnas situationer i livet då vi kan behöva hjälp. Till exempel kan vi råka i tillfälliga ekonomiska bekymmer och behöva hjälp. Enligt **socialtjänstlagen** garanteras varje medborgare en *skälig levnadsnivå*. Kommunens **socialtjänst** kan då ge **försörjningsstöd**, det som tidigare hette socialbidrag.

Sammanfattning

Det svenska välfärdssamhället

- Sverige har ett välfärdssystem som främst finansieras av skatter.
- Politikerna är inte överens om hur mycket välfärd samhället ska garantera och hur mycket den enskilde själv ska stå för.
- Under 1900-talet genomfördes många viktiga reformer som ledde fram till det samhälle vi har i dag.
- En förutsättning för välfärdssamhället är ett fungerande näringsliv så att det skapas resurser som sedan kan fördelas.
- Tack vare välfärdssystemet har människor i Sverige rätt till gratis utbildning, gratis eller billig vård och tandvård samt pension.
- Samhället ger också ekonomisk hjälp till barnfamiljer, arbetslösa, sjuka och personer med funktionsnedsättning.

Det här är offlineversionen av *Det svenska välfärdssamhället*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/8022>